L-Eħrex Ġurnata tal-Gwerra

Maurice Mifsud Bonnici

Is-6 ta' Awwissu, 2003

GHALKEMM MALTA bdiet iġġarrab l-effetti koroh tal-gwerra fil-11 ta' Ġunju, 1940, l-għada li l-Italja tat l-ultimatum lir-Renju Unit u lil Franza, l-attakki mill-ajru ħraxu minn mindu l-ajruplani Ġermaniżi niżlu ġewwa Sqallija f'Diċembru, 1940. L-ewwel attakk qawwi tagħhom ġarrabnieh fis-16 ta' Jannar, 1941 meta attakkaw b'ajruplani ta' tipi ġodda għalina u b'sistemi li ma konniex imdorrijin naraw. Kienu attakkaw l-*Illustrious* fil-Port il-Kbir. L-attakki, xahar wara ieħor, baqgħu għaddejjin fuq skala aktar baxxa mill-ewwel attakk, iżda meta waslu x-xhur ta' Marzu, April u nofs Mejju tas-sena 1942, dawn l-attakki laħqu l-eqqel tagħhom.

Ħafna minn dawn l-attakki, u oħrajn qabilhom u warajhom, rajthom iseħħu minn fuq il-bejt tad-dar tagħna f'Ħal Lija, fi Triq Sant'Andrija, numru 49 (fejn ukoll twelidt jien). Ta' dak kollu li rajt żammejt djarju li minnu sejjer nagħti ġurnata li, fl-opinjoni tiegħi, attakkaw fiha l-akbar numru ta' ajruplani ta' l-għadu. Din kienet it-TLIETA 7 TA' APRIL, 1942. Dak iż-żmien kont tliet xhur 'il bogħod milli nagħlaq 16-il sena. Kont ktibt hekk:

"Fir-rejd li daqq fid-9.14 a.m. u spiċċa fl-10.37 a.m. għall-ħabta tal-għaxra nieqes kwart, madwar 80 ajruplan tal-bumbardament attakkaw prinċipalment il-Port il-Kbir. Fl-ewwel mewġa 14-il JU 88 (*Junkers*) daħlu mit-tramuntana bid-direzzjoni lejn nofsinhar u kif qabżu lil Ħal Lija, tnejn minnhom iddajvjaw

fuq Birkirkara, aktarx fuq il-batterija (kanuni ta' kontra l-ajruplani) ta' Fleur de Lys. L-oħrajn daru u waqt li kienu qegħdin jitbaxxew għal fuq l-ajrudrom ta' Ta' Qali, erba' minnhom kif reġgħu waslu fuq Ħal Lija, sparaw bomba kull wieħed bħal dawk il-bombi *rockets* li tefgħu darbtejn oħra qabel.

"Din id-darba, minħabba li sparawhom kważi minn fuq rasna biex jevitaw il-baraxx qawwi li laħaq tela' fuq Ta' Qali, stajna naraw bħal ġamra nar ħierġa minn wara dawn il-bombi, b'serbut ta' duħħan abjad ħafif. Il-ħoss ta' tvenvin kien jinstema' qawwi. Il-bombi splodew ġo Ta' Qali qabel ma l-ajruplani l-oħra tefgħu l-bombi tagħhom fuq l-istess objettiv bil-metodu konvenzjonali. Kienu jidhru u jinħassu li dawk il-bombi speċjali kienu ta' kalibru akbar mill-bombi li tefgħu l-ajruplani l-oħra. Id-daħna tagħhom kienet sewda faħam. Aktarx kienu bombi ta' l-2,000 libbra. Dawn l-erba' ajruplani li evitaw li jidħlu fil-baraxx daru għal fuq in-Naxxar waqt li l-oħrajn li daħlu fil-qalba tal-baraxx qawwi, wara li tefgħu l-bombi tagħhom minn għoli ta' xi 600 pied, qabdu d-direzzjoni ta' Ħad Dingli. Meta l-ajruplani ta' l-ewwel kienu għaddejjin minn fuq rasna ġo baraxx mhux daqshekk qawwi, aħna dħalna taħt it-tromba tal-bejt u qgħadna nittawlu mill-bieb tagħha waqt li bdejna nisimgħu x-xrapnels (biċċiet tal-ħadid ta' l-isparar tal-kanuni tagħna) niżlin b'ħoss ta' tferfir madwarna.

"Waqt li kien għaddej dan l-attakk ajruplani oħra kienu qegħdin jitfgħu l-bombi tagħhom fuq il-Port. Dawn daħlu minn direzzjoni differenti u kienu jgħoddu xi 60 ajruplan. Aħna rajna biss JU88s li għalkemm iddajvjaw minn għoli ta' xi 15-il elf pied, ma niżlux baxx aktar minn xi 5,000 pied avolja l-baraxx fuq il-Port ma kienx qawwi ħafna minħabba li fl-istess ħin kien hemm ieħor fuq Ta' Qali.

"F'rejd ieħor f'din l-istess ġurnata wara li daqqet is-sirena fis-2.05 p.m., 7 qtajja' ta' JU88 u qatgħa waħda ta' JU87 attakkaw fl-istess ħin il-Port il-Kbir, l-ajrudrom ta' Ħal Luqa, il-batteriji ta' Fleur de Lys u x'aktarx dik ta' Ħaż Żebbuġ u ta' Tarġa Gap kif ukoll Manoel Island. Minħabba li l-baraxxijiet kienu mifruxa, dawn ma kinux qawwija f'dawn il-lokalitajiet kollha. L-ajruplani għalhekk abbużaw billi jinżlu fil-baxx aktar mis-soltu. Innotajna li din it-tattika li jattakkaw aktar minn post wieħed fl-istess ħin, dan l-aħħar il-Ġermaniżi bdew jużawha ta' spiss. Innotajna wkoll li l-iStukas (JU87 li jiddajvjaw vertikalment iżda li ma humiex ħfief daqs il-JU88) qed jintużaw mill-inqas. L-*all clear* daqq fit-3.20 p.m. Dan kien it-tieni l-akbar attakk mill-bidu tal-gwerra sa dak il-ħin u li fih ħadu sehem 'il fuq minn 100 ajruplan tal-bumbardament barra n-numru kbir ta' fajters li kienu qegħdin jiskurtawhom

mill-għoli. L-attakk akbar minnu kien sar fl-20 ta' Marzu, 1942, wara li niżlet ix-xemx, meta madwar 200 ajruplan ibbumbardjaw Ta' Qali wara li fih kienu niżlu l-iSpitfires li kienu għadhom kemm waslu minn barra (dan kien l-ewwel attakk tad-dinja ta' *carpet bombing*). F'dan l-attakk, li kien il-ftuħ ta' l-offensiva Ġermaniża fuq Malta, kienu nqerdu kważi l-iSpitfires kollha li kienu f'dak l-ajrudrom.

"Tard wara nofsinhar ta' dil-ġurnata ħarxa, ftit wara s-sitta, fir-rejd li daqq fil-5.55 p.m. u li spiċċa fis-7.19 p.m., numru kbir ta' ajruplani tal-bumbardament Ġermaniżi attakkaw mewġa wara mewġa bla waqfien, prinċipalment il-Belt Valletta, għalkemm tefgħu xi bombi fuq il-Port. Dan kien jidher li kien attakk intenzjonat biex jeqred lill-Belt tagħna. L-ajruplani daħlu l-aktar minn fuq Tas-Sliema u l-bqija minn direzzjonijiet differenti. Bdew jiddajvjaw mid-direzzjonijiet kollha f'livelli differenti. L-attakk kien jidher li segwa pjan stabbilit, għax kieku ma kienx hekk kien ikun hemm xi ajruplani li kienu jidħlu f'xulxin. Il-baraxx kien qawwi għal xi għoxrin minuta mingħajr ma jaqta' xejn.

"Il-Belt dehret imgeżwra f'daħna ta' trab li warajha kienet qiegħda taħbi l-ħsarat li wieħed seta' jimmaġina li l-bini tal-Belt ġarrab. Kien impossibbli tgħodd l-ajruplani li ħadu sehem f'dan l-attakk feroċi li kien wieħed mill-akbar li ġarrabna s'issa. Wieħed jista' biss jikkalkola li attakkaw madwar 200 ajruplan tal-bumbardament. Filgħaxija sirna nafu li f'dan l-attakk iġġarrfu l-bini tat-Teatru Rjal, l-Auberge de France, it-turretta ta' Kastilja li fuqha kienet titla' r- *red flag* li kienet tagħti l-allarm li l-għadu kien wasal fil-qrib, u bosta bini ieħor ġewwa l-Belt.

"Illum ġarrabna l-ġurnata li fiha ħadu sehem l-akbar numru ta' ajruplani tal-bumbardament Ġermaniżi, 'il fuq minn 350 wieħed. Dawn donnhom riedu jiċċelebraw, b'dal-mod barbaru fuq il-Belt prinċipali tagħna, il-fatt li fir-rejd ta' bejn is-2.05 u t-3.20 p.m. Malta sofriet l-2,000 rejd mill-bidu tal-gwerra.

"Is-sirena llum, bħall-bieraħ, daqqet 12-il darba. L-itwal intervall ta' bejn l-allarmi kien ta' tliet sigħat u 28 minuta u l-iqsar kien ta' 26 minuta. L-itwal allarm kien ta' siegħa u 49 minuta u l-iqsar ta' għaxar minuti. L-ewwel rejd daqq fis-1.35 a.m. ta' billejl fil-bidu tal-ġurnata u l-aħħar wieħed spiċċa f'nofsillejl u 35 minuta."